

SAMARBEID OM ETISK
KOMPETANSEHEVING

ETIKK OG VELFERDSTEKNOLOGI

Oppstartsseminar for Velferdsteknologiens ABC
Kristiansand og Arendal

17. og 18. September 2018

Leni Klakegg
Regional etikkveileder, Kommunesektorens organisasjon (KS)

Nasjonal støtte i etikkarbeid i de kommunale helse- og omsorgstjenestene

Kommunesektorens organisasjon (KS) og Senter for medisinsk etikk (SME) ved Universitetet i Oslo, er av Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) gitt ansvaret for å bistå kommunene i deres etikkarbeid.

Med oppstart i 2016 har SME og KS fått et formalisert samarbeid om etisk kompetanseheving i de kommunale helse- og omsorgstjenestene.

Mål for arbeidet:

- Etisk refleksjon og systematisk etikkarbeid er en naturlig del av helse- og omsorgstjenestenes kontinuerlige forbedringsarbeid og faglige utviklingsarbeid.
- Tjenestene har kompetanse til å ta i bruk metoder og verktøy for etisk refleksjon.
- Tjenestene har kompetanse til å håndtere etiske utfordringer.

KS

KS sine ansvarsområder innbefatter:

- Den årlige Etikkprisen
- Regional - og lokal opplærings- og kursvirksomhet og veiledning i kommuners praktiske etikkarbeid
- Bistand/samarbeid med regionale og lokale nettverk for blant annet etikkveiledere/ressurspersoner i etisk refleksjon

Seks ansatte ivaretar KS sitt tilbud:

20 %	Leni Klakegg
20 %	Lars Helge Myrset
20 %	Hanne Norum Hollekim
20%	Øyvind Iversen
40%	Karianne Walberg Dale
80 %	Koordinator Christine Haga Sørлие

Flora kommune
Stavanger kommune
Stange kommune
Trondheim kommune
Lenvik kommune
KS

Kontaktinfo: Christine.Haga.Sorlie@ks.no

SME

SME sine ansvarsområder innbefatter:

- Forskning
- Bistå kommuner med deres forskning og evaluering av etikkarbeid
- Undervisning og veiledning i systematisk etikkarbeid gjennom kurs og konferanser
- Nasjonalt nettverk for etikkveiledere
- Opplæring og oppfølging av etikk-komiteer

Hovedmål for KS satsning i kommunen

Etisk refleksjon skal bidra til at kommunene **styrker** den etiske kompetansen og etablerer et **systematisk** etikkarbeid i helse- og omsorgstjenestene

SAMARBEID OM ETISK
KOMPETANSEHEVING

Margot utfordrer velferdsteknologien.....

Nasjonale og lokale føringer

- Lover
- Ulike forskrifter: Kvalitet, mm
- Stortingsmeldinger
- Verdighetsgarantien
- Helse,- sosial- og omsorgs plan i kommunen

Etikk og velferdsteknologi

Økt bruk av velferdsteknologi er ikke et mål i seg selv, men et virkemiddel for å realisere viktige **verdier** for brukere og tjenestene.

SAMARBEID OM ETISK
KOMPETANSEHEVING

Etikk og velferdsteknologi

«Velferdsteknologi handler ikke om teknologi- men om mennesker»

Nils Peter Nissen

Meld. St. 29 Morgendagens omsorg

Hensikt med velferdsteknologiske løsninger

- At flere kan mestre eget liv - lengst mulig
- At flere kan bo hjemme – tryggest mulig
- At helse- og omsorgstjenestene får større fleksibilitet og kan bruke medarbeidere på de oppgavene der de trengs mest

www.ks.no

Tre grunnleggende spørsmål

- Følger handlingen de lover og retningslinjer som gjelder for området?
- Er det sannsynlig at handlingen vil føre til et godt resultat for brukeren?
- Utføres handlingen på en respektfull, omsorgsfull og tillitsvekkende måte?

*KS og Helsedirektoratet:
Velferdsteknologiens ABC –
opplæringspakke til kommunene
Emne C, Lovverk og etikk*

Bruk av velferdsteknologiske løsninger skal bidra til at ressurser (tid, hender, penger) kan benyttes på en måte som er med å

- Forbedre kvaliteten på tjenestene
- Bedre arbeidsmiljøet for medarbeiderne i organisasjonen

Dette krever også at organiseringen av tjenestene vurderes fortløpende og tilpasses bruken av teknologien.

Hensyn å ta ved bruk av velferdsteknologi

- Bruk av velferdsteknologi skal bygge opp under brukeres livskvalitet og mestringsevne.
- Det er en forutsetning at teknologien passer/matcher brukerens ønsker og behov.
- Autonomi:
Brukeren skal beholde selvbestemmelsesretten i størst mulig grad, og i de tilfeller hvor personen har evne til å ta avgjørelser selv skal det alltid legges til rette for det.
- Om brukeren ikke har samtykkekompetanse kreves enda mer nær kontakt/kommunikasjon med pårørende / verge.
- Bevissthet rundt personvernet til brukeren, eksempelvis ved bruk av GPS

Grunner til å ta i bruk / ikke ta i bruk velferdsteknologiske løsninger

- Kan gi brukeren en bedre hverdag
- Brukeren kan klare seg med mindre hjelp
- Ivaretar, opprettholder eller fremmer autonomi og selvstendighet
- Gir en mer effektiv ressursbruk
- Teknologien er komplisert
- Krever ressurser å følge opp
- Vi har ikke nok kompetanse
- Har ikke gjort det før

Etikk

Etikk er moralens teori

- Refleksjoner og systematiske tilnærminger til verdispørsmål.
- Hva som er rett og galt, rettferdig og urettferdig.

Det normative spørsmålet

- Etikken har et normativt formål:
Å vise hva man *bør* gjøre og begrunne hvorfor.
- Det normative spørsmålet:
«Hva *bør* jeg gjøre i denne situasjonen?»
 - *Hva bør jeg gjøre?* skiller seg fra
Hva har jeg lov til å gjøre? eller
Hva er mulig å gjøre?

Det etiske felt: "Mellomrommet"

Hva står på spill – for hvem?

Evne til å se ulike perspektiv.

*«Se seg selv utenfra – og den andre
'innenfra' .»*

Etisk kompetanse

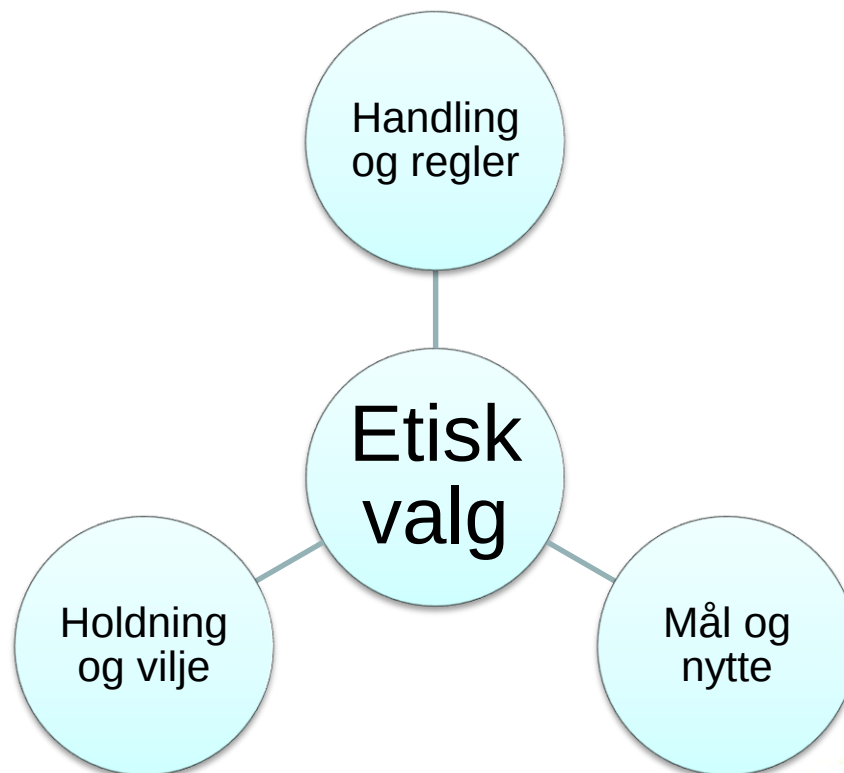
- Persepsjon
Evne til å oppdage etiske utfordringer
- Refleksjon
Dømmekraft. Kunne overveie sakens ulike sider, egen tilnærming og mulige handlingsalternativ.
Hva er det moralsk betydningsfulle i situasjonen og hvordan berører dette de som er involvert?
- Aksjon
Kunne ta en begrunnet og informert avgjørelse. Omsette ønsket praksis i handling.

Etiske modeller

- Pliktetikk
 - Gjøre det rette.
- Sinnelagsetikk
 - Den gode vilje.
- Formålsetikken
 - Fokus på formålet
- Konsekvensetikk
 - Oppnå det gode.

Røde flagg

Fordi det er lov

Fordi jeg følte det var riktig

Fordi jeg alltid har gjort det

Fordi alle andre gjør det

Einar Øverenget

«Disse svarene representerer måter å begrunne handlinger på som er svært utbredt, men som vi allikevel bør forsøke å unngå.

Om du møter en av disse fire begrunnelsene, er det all grunn til å være på vakt.»

Hvorfor er etisk kompetanse viktig?

- Hvilke verdier er vi forpliktet av på jobb / praksis?
- Prioriteringer av ressurser
- Hvordan ivareta brukers selvbestemmelse?
- Når kan vi bruke tvang?
- Hvordan ivareta en annens verdighet og integritet når vi har alt for mye å gjøre?
- Hvordan få til brukermedvirkning?
- Hva gjør vi når pårørende vil noe annet enn brukeren eller de ansatte?
- **Velferdsteknologi: Effektivt og økonomisk eller realisering av brukers verdier?**
- Hverdagsmestring – hvorfor og hvordan?

Etisk refleksjon

= *systematisk utforsking av en situasjon*

- Se en sak fra flere sider, få nye perspektiver
- Identifisere en **verdikonflikt**. Hvilke hensyn veier tyngst?
- Ta en **begrunnet** og **informert** avgjørelse: Hva er det beste, gitt de rådende omstendigheter?

Bidrar til faglig og etisk skjønn fremfor
synsing!

Aadland og Eide 2012

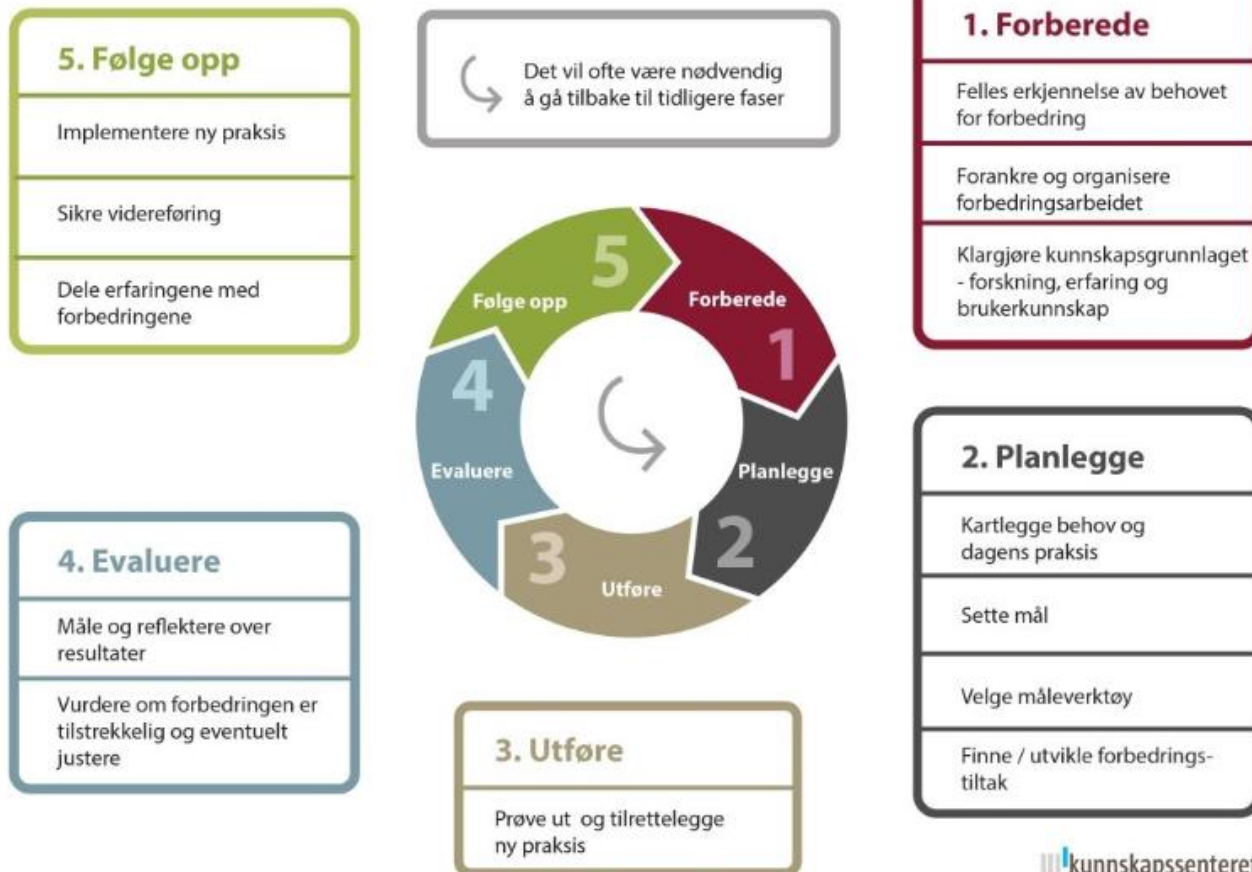

GPS eller ei? (kort ikke-utfyllende eksempel)

Taler i MOT å ta i bruk:	Taler FOR å ta i bruk:
• GPS overvåker brukeren og innskrenker personens handlingsrom slik at den individuelle friheten innskrenkes? • Fare for at bruker kan føle seg overvåket og at personvernet krenkes (f.eks. dersom dataene som samles inn misbrukes og benyttes til å kontrollere brukers alle bevegelser).	• At GPS gir brukeren økt bevegelsesfrihet, økt trygghetsfølelse for både bruker og pårørende /hjelpere? • Økt kontroll over eget liv = økt livskvalitet.

Forbettringssirkel

Forbetringsarbeid

Tre hovedspørsmål

1. Hva ønsker vi å oppnå?
2. Når er endringen en forbedring?
3. Hvilken endringer kan iverksettes for å skape forbedring?

Ola har demens og bor i en av 30 omsorgsleiligheter ved et døgnbemannet omsorgssenter. Han har vedtak på hjelp til medisiner, personlig hygiene og ernæring og praktisk bistand til stell av leiligheten.

I tillegg er han på dagsenter 4 dager i uka, har støttekontakt 2 timer pr uke og aktivitetsvenn 1,5 time pr uke. Leilighetene er tilknyttet et fellesareal med oppholdsrom, som mange av beboerne benytter seg av. Ola får ofte besøk av datteren i helgene.

Ola har siste tid begynt å låse seg ut av leiligheten enkelte netter. Han sitter da oftest rett utenfor senteret eller er på veg nedover til hovedvegen. Han blir alltid takknemlig med inn igjen, og takker for «det galante følget hjem»

Omsorgssenteret er bemannet med to nattvakter, som kan være opptatt inne hos andre beboere.

Personalet har begynt å diskutere spørsmålet om installasjon av bevegelessensor med alarm ved Olas ytterdør for bedre å kunne følge med ham. Noen ansatte mener imidlertid at det undergraver senterets behov for mer ressurser. Andre mener at Ola må få sykehjemsplass fordi han er for dårlig til å kunne bo i omsorgsleiligheten sin. Olas datter ønsker at Ola skal få bo i leiligheten, siden han trives godt der og fortsatt kjenner igjen sine omgivelser. Hun mener imidlertid at velferdsteknologiske løsninger aldri må erstatte menneskelig kontakt og er skeptisk til overvåking av faren.

1. Tema / situasjon

Formuler en konkret problemstilling ut i fra historien

2. Berørte parter

Hvem er de berørte parter?

På hvilken måte er de berørt, - hvilke verdier og hensyn er viktige for hver enkelt å få ivaretatt? Kan det være noen skjulte verdier?

3. Aktuelle hensyn/verdier/prinsipper

Hva sier verdier, prinsipper, lovverk og annet som vi er forpliktet av, og hvilke etiske verdier/prinsipper er aktuelle i situasjonen/-står evn på spill?

4. Foreligger det et etisk dilemma?

Hva består dilemmaet i så fall i?

- Hvilke viktige verdier kommer i konflikt?

5. Handlingsalternativer med konsekvenser

6. Hva bør gjøres og hvorfor?

7. Hvordan bør saken følges opp?

SAMARBEID OM ETISK KOMPETANSEHEVING

Fakta i saken Medisinske fakta og andre relevante faktaopplysninger.	Berørte parter Med hvilke konsekvenser? Hva er deres interesser i saken?	Verdier / Lover, retningslinjer Hvilke verdier står på spill? Hvilke hensyn bør veie tyngst?	Skjulte verdier / følelser Holdninger, vaner, kultur og følelser som kan påvirke oss	Handlingsalternativer Hvilke handlingsalternativer har vi, og konsekvensen av disse?
		<u>Autonomi:</u> <u>Ikke skade:</u> <u>Velgjørighet:</u> <u>Rettferdighet:</u> Andre aktuelle verdier <u>Lover:</u>		

Litteraturhenvisninger

- Aakre, Marie (2015) *Jakten på Dømmekraft, praksisnært etikkarbeid i helsetjenesten. Gyldendal Akademisk*
- Eide, Tom og Aadland, Einar (2012) *Etikkhåndboka for kommunenes helse- og omsorgstjenester .Oslo: Kommuneforlaget*
- Aadland, Einar (1994) *Kultur i helse-,sosial- og utdanningsorganisasjonar. Oslo: Samlaget*
- Heftet *Tips og hjelp til å komme i gang med etisk refleksjon* (2013)
- Thoen, Ingunn og Skraastad, Marit(2015) *Samtykkekompetanse-sjelden enten eller. Sykepleien*
- *KS Velferdsteknologiens ABC, Lovverk og etikk*
- Meld.St. 29 *Morgensdagens omsorg* Meld.St.26 *Framtidens primærhelsetjenestene-
nærhet og helhet* St.meld. 15 *Leve hele livet, en kvalitetsreform for eldre*

Takk for meg😊

